

Osmanlı Sahası Türkçe Şair Tezkirelerinin Söz Varlığı Üzerine

Mustafa Durmuş*

Özet: Klasik Osmanlı nesir örnekleri içerisinde bu eserlere konu olan, eserleri yazan ve okuyanlar yönüyle toplumun aydın kesiminin ürünü sayılan şair tezkirelerinin söz varlığına dair bilgilerimiz çok genel hükümleri içermektedir. Yazı dilimizin bu örneklerini türe odaklı bir araştırma çerçevesinde ele alarak, Türkçe kaleme alınmış bu metinlerde Türkçenin, ilişkide bulunduğu Arapçanın ve Farsçanın nasıl bir biçimde yer aldığını ortaya koymak makalenin amacını oluşturmaktadır. İlgili bölümlerde belirtildiği gibi, tezkirelerde Arapça ve Farsça söz varlığı, türün üslubunda önemli bir belirleyicilik sahibidir.

Anahtar Kelimeler: Şair tezkireleri, klasik Osmanlı nesri, şair tezkirelerinin söz varlığı.

Giriş

Osmanlı Türkçesinin söz varlığı üzerine bilgilerimiz, ne yazık ki, bu dönem eserlerinin dilinde ‘çok sayıda’ Arapça ve Farsça sözcüğün bulunduğu bilgisinin çok ötesine geçemiyor. Dil tarihi içerisinde günümüze yaklaştıkça eserlerin ve dönemlerin dili üzerine bilgilerimizin daha da artması ve ayrıntılandırılması beklenirken, aksine, bu bilginin azaldığı, söz konusu dil malzemeleri ile ilgili hükümlerimizin ‘genelleştiği’ görülmektedir. Bu tür genel hükümlerin yarattığı belirsizliği ortadan kaldırmak üzere, eserlerin yazılış amaçları, dillerinin niteliklerini biçimlendirdiğinden, ‘edebî türler’e odaklı daha ayrıntılı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Türlerle odaklı bu tip çalışmalar, Osmanlı Türkçesi yazı dili ile ilgili yerleşmiş olan ‘sade-orta-süslü’ nesir ayrımı ile ilgili belirsizliklere de önemli ölçüde açıklık kazandıracaktır. Çünkü bu dönemin eserleri, ‘sade-orta-süslü’ nitelendirilmesiyle birbirinden ayrılırken, belirleyici olan edebî ve dilsel ölçütler yeterince ortaya konulmamaktadır. Bu dönemdeki mensur eserlerle ilgili olarak, Arapça ve Farsçadan kopyalanmış sözcüklerle, söz ve anlam sanatlarından yararlanma oranları bu ayırmada belirleyici olmaktadır. Güçlü bir gelenek çizgisinin kalıplara soktuğu söz ve anlam sanatları ortaya konulurken, bu güçlü geleneğin baskısı ile yazının çok sayıda yabancı kökenli sözcüğü de dile yerleştiği görülmektedir.

* TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi / ANKARA
mdurmus@etu.edu.tr

Bu sözcüklerin kopyalanma sebepleri yazarın hem biçimsel hem de anlamsal tercihleriyle ilgilidir. Özellikle edebî kaygılar taşıyan eserlerde seslerin yarattığı ahenkten yararlanma, geleneğin ortaklaştığı imajları kullanma, deyim aktarmaları yapma gibi tercihlerle şairler ve yazarlar dilin söz varlığını belirli etkilere açmış olmaktadır.

Bu yazıda, Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin söz varlığı, bu eserlerin dilinin biçimlenmesinde önemli rolü olan Arapça ve Farsça merkezli etkiler dikkate alınarak ortaya konulmaya çalışılacaktır. Böyle bir tercihin sebebi, tür olarak Türkçe şair tezkirelerinin, hem biçim hem de içerik özellikleri bakımından Arap ve Fars yazı geleneklerini devam ettiren klasik Osmanlı edebî türlerinden olmasının sonucudur. İncelemede önemli bir yer tutan istatistik veriler için, 16. yüzyıldaki tezkirelerle birlikte türün biçim ve içerik yönünden kalıpları oluştuğundan, bu yüzyıldaki eserlere, özellikle de Sehî'nin *Heşt Bihîşt*'i (HB), Lâtîfi'nin *Tezkiretü's-şuarâ ve Tabsıratü'n-nüzemâ*'sı (TŞ) ve Âşık Çelebi'nin *Meşâirü's-şuâra*'sı (MŞ) ve bunların yanı sıra, Gelibolulu Âlî'nin *Künhü'l-ahbâr*'ının tezkire kısmına (KA) başvurulacaktır. Bu eserler içerisinde de KA'nın tezkire kısmı, tamamı üzerinden örnekleme yöntemi ile bir istatistik inceleme yaptığımızdan, her bir sözcük türü ile ilgili olarak yazıda sık sık başvuru olan eser olacaktır. Ayrıca, HB, TŞ ve MŞ'nin mukaddime bölümleri esas alınarak yapılan tespitlerin yanında, KA'daki¹ biyografik bölümler esas alınarak tamamlayıcı tespitler ortaya konulmak istenmiştir.

Osmanlı sahası Türkçe şair tezkireleri, hem biçim hem de içerik özellikleri bakımından Arap ve Fars yazı geleneklerini devam ettiren klasik Osmanlı edebî türlerindedir. Bu eserler, ilk örnekleri Arap yazı geleneğindeki "tabakat" kitapları olmasına rağmen Osmanlı sahasında Farsçadaki örneklerinden hareketle çoğunlukla "tezkire" adıyla kaleme alınmış ve böyle tanınmıştır. Osmanlı sahasında başka sosyal grupların toplu biyografileri de olmakla birlikte şair biyografilerini ele alan tezkireler, 'kitaba konu olan', 'yazan' ve 'okuyan' kitleler bakımından toplumun eğitilmiş, sanatçı kesimlerinden birini temsil ettiği gibi, ayrıca, kaleme alınan eserlerde bir sanat kaygısını ve tercihini de beraberinde getirmektedir.²

Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin söz varlığı üzerinde daha çok Arapça ve Farsçanın yoğun etkisi olduğu sık tekrar edilen bir bilgidir. Söz varlığı üzerindeki bu etki, diğer dilbilgisel yapılarda olduğu gibi geleneğin biçimlendirdiği edebiyat ve estetik anlayışının, ayrıca, daha özel olarak da tezkire türünün, türe has gelenekselleşmiş anlatımının ürünüdür. Bütün bu özellikleri taşıyan anlatım çerçevesinde, söz varlığı olarak, özellikle, eylemlerin dışındaki yapılar, söz konusu etkiyi değişik oranlarda bünyelerine taşımışlardır.

Türkçenin, Arapça ve Farsça ile olan tarihi dil ilişkilerinde, ilişkinin boyutlarını bütün yönleriyle ortaya koymak çok güçtür. Bu güçlüğün sebebi, öncelikle, Türkçe konuşma ve yazı dilindeki Arapça ve Farsça etkisini birlikte görebilmenin tespitindeki zorluk ile ilgilidir. Özellikle yazı dili ve de herhangi bir edebî türle sınırlandırılmış ilişki sürecinin araştırılmasında; ortaya konulan edebi terminoloji, içerik olarak sunulan bilginin ortaklaştığı ifade kalıpları, türe has estetik anlayışının, yazarları, ortaya konulması hususunda zorladığını söyleyebileceğimiz söz sanatı kullanımları³ bu çeşit çalışmalarda daha belirli, kesin tespitler yapılabilmesine olanak sağlamaktadır. Nitekim, klasik Osmanlı nesrinin çok tercih edilen estetik araçlarından *seci*, *aliterasyon*, *iştikak* vb. söz ve anlam sanatlarının gelenek tarafından ortaya konulmuş olan örnekleri doğrudan bu eserlerde kendisine yer bulurken; “Arap ve Fars dillerine ait bu kullanımlara uygun yapı zenginliği” ve “örnek bulma kolaylığı” ilişki sürecinde çok sık olarak öne çıkmaktadır.

Türkçenin, söz konusu dillerle olan ilişkilerinde söz varlığı ile ilgili olarak dikkat çekilmesi gereken bir nokta daha bulunmaktadır. Arapça ve Farsçadan *kopyalanmış*,⁴ özellikle de tezkire terminolojisi çerçevesinde değerlendirilebilecek sözcükler, yine *verici dillerin*⁵ yazı dilindeki biçimsel ve anlamsal niteliklere yakın şekilde kayda alınmaktadır. Arapça ve Farsça sözcüklerin Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinde (ve tabii klasik Osmanlı nesrinde)ki kullanımları, çok az bir uyarılma ile gerçekleşmektedir. Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerindeki *verici dillere* ait yapıların büyük ölçüde yakınlık gösteren biçimsel ve anlamsal kullanımlarını iki şekilde açıklamak mümkün olabilmektedir. Birincisi, bu nesrin yazarlarının *verici dillere* olan hâkimiyetleri, ikincisi de türün “okuyan”, “yazan” ve “konu olan” kitleleri açısından *alıcı dil* kullanıcılarının, *verici dile* olan aşinalıkları (yerleşik moda, estetik anlayışı ile oluşmuş aşinalıklar)dir (Durmuş 2007: 75).⁶

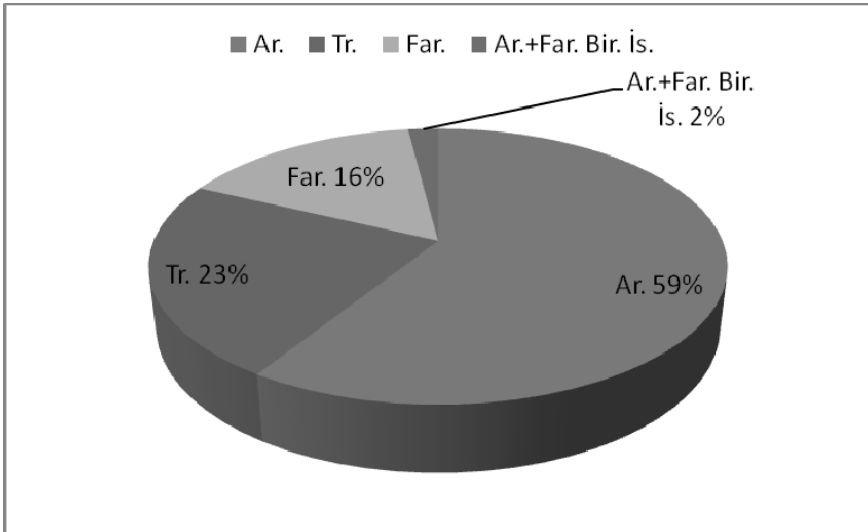
Aşağıda, Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerindeki söz varlığı üzerine ortaya konulan tespitler sayısal verilerle de desteklenmektedir. Söz varlığı ilgili incelemede de, öncelikli olarak genel tespitler sunulmakta, sonrasında da sözcük türleri için ayrı başlıklar altında değerlendirmeler ortaya konulmaktadır. Bildiği gibi Osmanlı sahası Türkçe şair tezkireleri, klasik Osmanlı nesrinin tipik örneklerindedir. Türkçenin bu klasik nesir örneklerindeki söz varlığının Arapça ve Farsça ile olan ilişkisini sayısal verilerle destekleyerek ortaya koymaya çalışırken bir yandan da, yer yer, söz konusu metinlerin söz varlığının türe ait üslup özelliği oluşturacak biçimde nasıl kullanıldığına da bakmaya çalışılacaktır.

Osmanlı sahasında şair biyografileri, ilk örneklerinden itibaren belirli gelenek çizgisi etrafında ve yerleşen bir üslup özelliğine sadık kalarak örnekler vermiş-

tir. Yerleşen bu üslup özelliğinin bir parçası olarak, söz varlığındaki yoğun Arapça ve Farsça kullanımı, türün geleneğe bağlı kabul edilen son örneğine kadar karşımıza çıkar. Bu durumla ilgili bir örnek olmak üzere, türün Osmanlıdaki ilk örnekleri olan *HB*, *TŞ* ve *MŞ*'nin "mukaddime bölümleri"ne bakabiliriz. Klasik şair biyografilerindeki mukaddime bölümleri, bu eserlerin asıl bölümlerindekinden farklı üslup özellikleri gösterse de, aynı eserin bir parçası, aynı kalemin ve geleneğin ürünü olduğundan söz varlığı üzerine yapacağımız tespitte dikkate değer bilgiler ve asıl metin bölümlerine benzer yabancı sözcük oranları sunmaktadır.

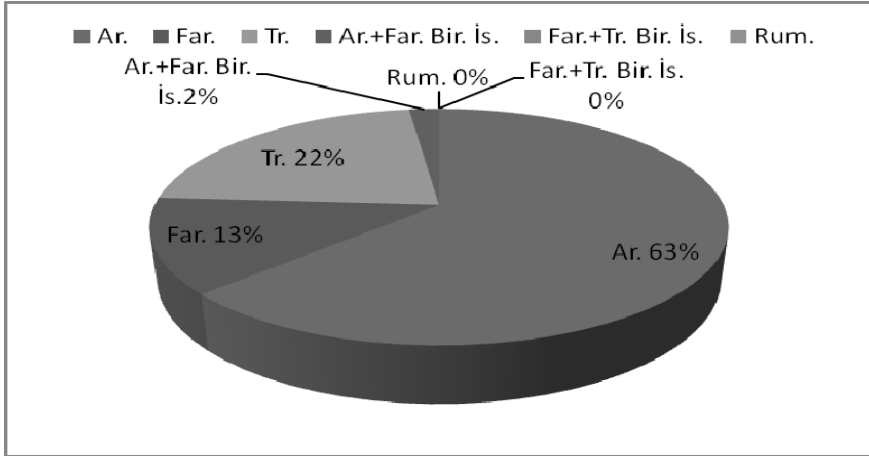
HB Mukaddimesindeki 1087 sözcüğün 637'si Arapça (%59), 175'i Farsça (%16), 22'si Arapça+Farsça birleşik ad (%2), 253'ü Türkçe (%23)'dir (Kılıç-Yıldız 2004: 1836).

Tablo 1: *HB* Mukaddimesindeki Söz Varlığının Dillere Göre Dağılımı



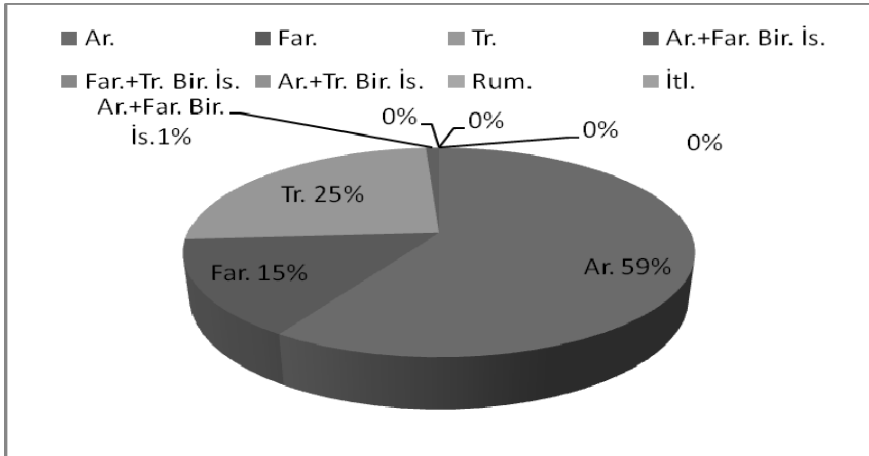
TŞ Mukaddimesindeki 5917 sözcüğün 3735'i Arapça (%63), 781'i Farsça (%13), 108'i Arapça + Farsça birleşik ad (%2), 1'i Farsça+Türkçe birleşik ad (%0), 1'i Rumca (%0), 1291'i Türkçe (%22) 'dir (Kılıç-Yıldız 2004: 1836).

Tablo 2: TŞ Mukaddimesindeki Söz Varlığının Dillere Göre Dağılımı



MŞ Mukaddimesindeki 15916 sözcüğün 9310'u Arapça (%59), 2451'i Farsça (%15), 148'i Arapça+Farsça birleşik ad (%1), 5'i Farsça+Türkçe birleşik ad, 3'ü Arapça+Türkçe birleşik ad, 16'sı Rumca, 4'ü İtalyanca, 3979'u Türkçe (%25)'dir (Kılıç-Yıldız 2004: 1836).

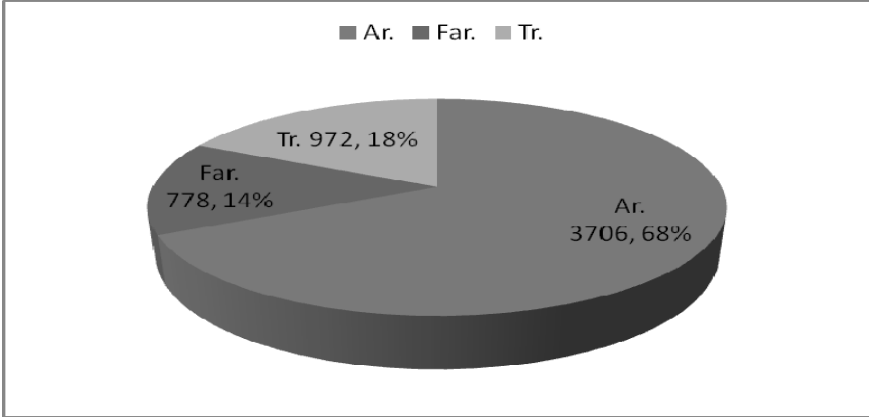
Tablo 3: MŞ Mukaddimesindeki Söz Varlığının Dillere Göre Dağılımı



Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin 16. yüzyıldaki ilk örneklerden itibaren kendi geleneksel yapısını oluşturduğunu, klasik kabul edilebilecek örneklerini sunduğunu belirtmiştik. Bu yüzyılın sonlarına doğru Gelibolulu Âlî tarafından kaleme alınan ve tür için klasik kabul edilebilecek örneklerden biri olarak, KA'nın tezkire kısmının biyografi bölümlerinden örnekleme yoluyla

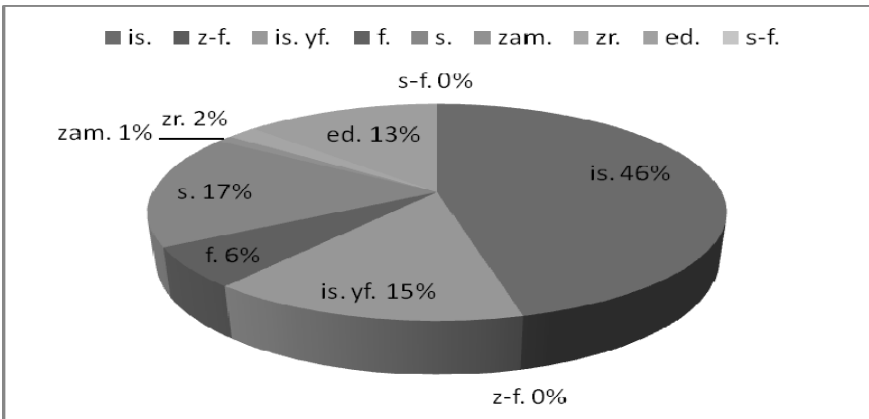
seçilmiş parçalar da yukarıdaki tabloyu desteklemektedir. Eserin bütünü ile ilgili tespitlerde %90 oranında doğruluk sunan bu parçalara göre, toplam 5456 sözcük listesinde Arapça sözcük oranı %68 (3706), Farsça %14 (778) ve Türkçe %18 (972)'dir.

Tablo 4: KA'nın Biyografi Bölümündeki Söz Varlığının Dillere Göre Dağılımı



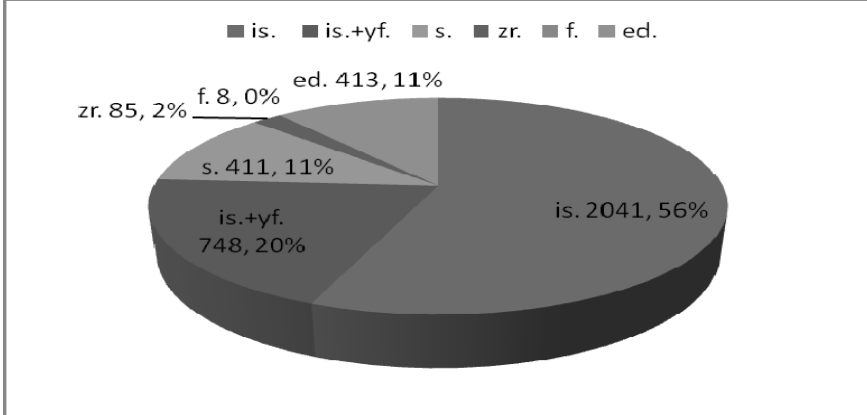
Bu üç dile göre sayısal veri kabul edilen söz varlığının sözcük türlerine göre dağılımına bakıldığında KA örneğinde, 5456 sözcükten 2539'u (%46) ad, 912'si (%17) sıfat, 802'si (%15) ad+yardımcı eylem, 343'ü (%6) eylem, 683'ü (%13) edat, 98'i (%2) zarf, 62'si (%1) zamir, 7'si sıfat eylem ve 10'u zarf eylemdir.

Tablo 5: KA'nın Biyografi Bölümündeki Söz Varlığının Sözcük Türleri Bakımından Genel Dağılımı



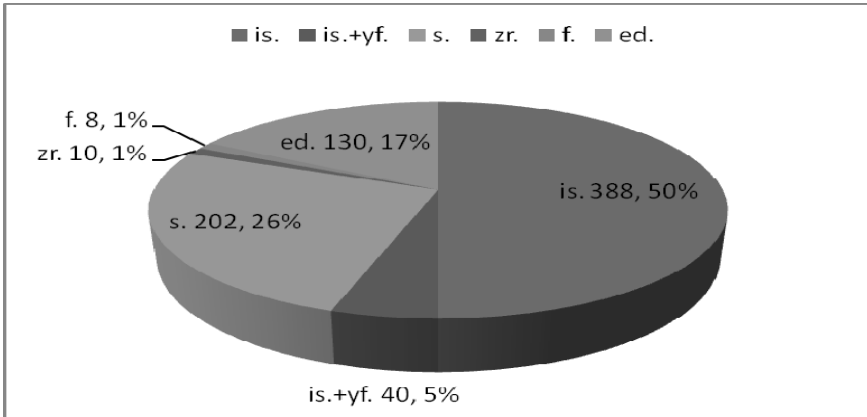
Bu sözcük türlerinin Arapça olanlarının kendi içerisindeki dağılımına baktığımızda; 2041'inin (%56) ad, 748'inin (%20) ad+yardımcı eylem, 413'ünün (%11) edat, 411'inin (%11) sıfat, 85'inin (%2) zarf ve 8'inin de eylem olduğu görülür.

Tablo 6: KA'nın Biyografi Bölümündeki Arapça Söz Varlığının Genel Sözcük Türleri Bakımından Dağılımı



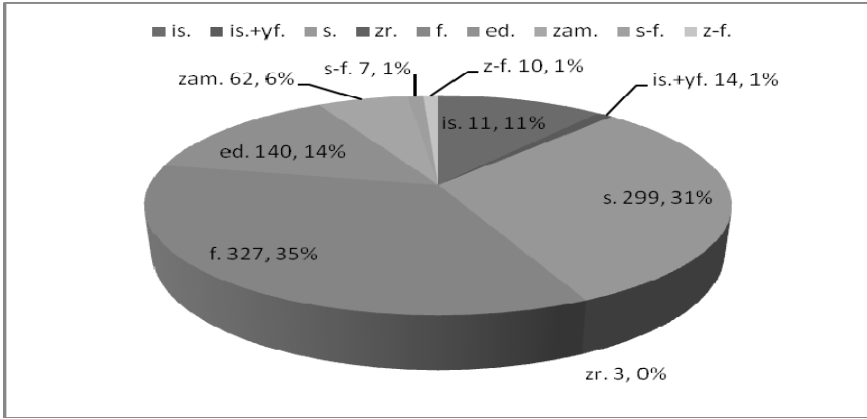
Bu sözcük türlerinin Farsça olanlarının kendi içerisindeki dağılımına baktığımızda; 388'inin (%50) ad, 202'sinin (%26) sıfat, 130'unun (%17) edat, 40'ının (%5) ad+yardımcı eylem, 10'unun (%1) zarf ve 8'inin de eylem olduğu görülür.

Tablo 7: KA'nın Biyografi Bölümündeki Farsça Söz Varlığının Genel Sözcük Türleri Bakımından Dağılımı



Bu sözcük türlerinin Türkçe olanlarının kendi içerisindeki dağılımına baktığımızda; 327'sinin (%35) eylem, 299'unun (%31) sıfat, 140'nin (%14) edat, 110'unun (%11) ad, 62'sinin (%6) zamir, 14'ünün (%1) ad+yardımcı eylem, 10'unun (%1) zarf eylem, 7'sinin (%1) sıfat eylem, 3'ünün zarf olduğu görülür.

Tablo 8: KA'nın Biyografi Bölümündeki Türkçe Söz Varlığının Genel Sözcük Türleri Bakımından Dağılımı



Adlar

KA'daki söz varlığı içerisinde adların genel sözcük türleri arasındaki oranı %46'dır. Ad+yardımcı eylem yapısındaki örneklerin oranı ise %15'tir ve bu yapılarıdaki adlarla birlikte düşünüldüğünde adlarla ilgili metindeki oran %46'nın üzerine çıkmaktadır. Burada örnekleme yoluyla seçilmiş toplam 5456 sözcüğün 2539'unu adlar oluşturmaktadır. Bu 2539 adın da 2041'i Arapça, 388'i Farsça ve 110'u da Türkçedir.

Tezkire metinlerinde, ele alınan şairlerin adları, mahlasları, lakapları; genel tarihlendirme amacıyla belirtilen sultan ve diğer önemli kişilerin yanı sıra, yine şairle ilişkisi dolayısıyla belirtilen kişi adları; şairin doğduğu, yetiştiği, çalıştığı vs. nedenle belirtilen yer adları; şairle ilgili meslek, mevkî adları metinlerdeki ad oranlarının yüksek olması sonucunu doğurmaktadır.

Nâm-ı nâmilere ve ism-i girâmileri Muhammed'dir. (TS, 297)

İşretî: Nâmı Mustafadur. (RŞ, 105a)

Kefe vilâyetinden ... (TŞ, 374)

Üsküb semtinden Pirizren nâm kasabadan ... (KA, 235)

Türe has bu özelliğın yanı sıra, klasik Osmanlı nesrinin bir özelliğı olarak, nesrin estetik araçlarını işleme yollarının en önemlilerinden biri şüphesiz *yinelemeler*dir. *Seci*, *aliterasyon*, *asonans*, *iştikak* gibi söz ve anlam sanatları aracılığıyla tezkire yazarları, bilgi aktarımında, ifadenin sanatlı kullanımında sözcükleri yinelerken bu sözcüklerin sayısını iki katına çıkarmaktadır. Aynı sözlüksel veya dilbilgisel yapı ile sağlanan bu *yineleme*, kullanılmak üzere metne taşınan yabancı sözcük sayısının bu yinelemeler yoluyla iki katına çıkarılması bakımından önemlidir.

... sefer eyleyüp müfgânk-ı nu'ût-ı nâsût ve müstagrık-ı şiven-i lâhût olsalar ... (MŞ, 173)

Edâvî: ... vâm-ı vâcibü'l-kazâ-yı cânı melekü'l-mevte edâ itdi. (NA, 9)

Sıfatlar

Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinde özellikle şair, şiir nitelendirmeleri yoluyla ortaya konulan sıfat kullanımları, bu sözcük türünün metinlerdeki sayısını adlar ve eylemlerle birlikte önemli bir oranda artırmaktadır. Türe has bir özellik olarak değerlendirilebilecek yoğun sıfat kullanımı, söz konusu sıfat örneklerinin büyük bir kısmının Arapça ve Farsça kökenli olduğu dikkate alındığında, Osmanlı Türkçesi yazı dilindeki yabancı söz varlığının niteliğı ve niceliğini açıklamamıza yardımcı olmaktadır.

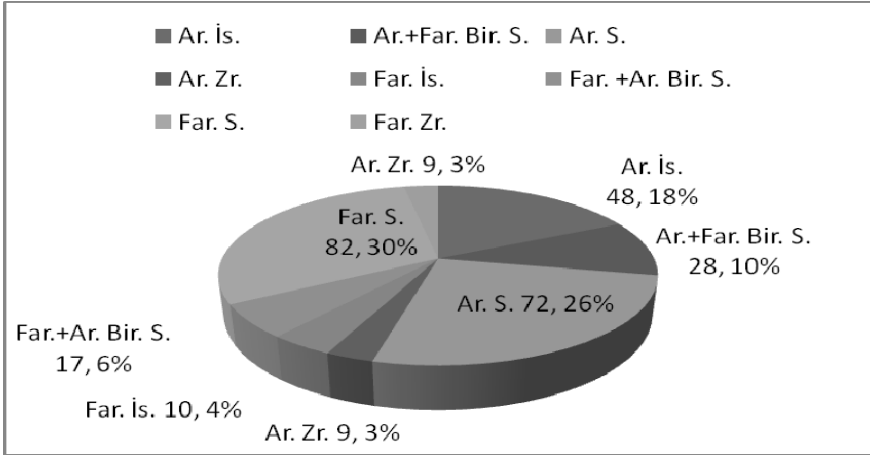
Ayrıca, daha önce belirttiğimiz gibi, şair tezkirelerinin Anadolu sahasındaki örnekleri, Arap, sonrasında da Fars edebiyatındaki örneklerin sınırlarını ve içerik özelliklerini belirlediğı bir türün güçlü gelenek çizgisinin bu defa Türk edebiyatında ortaya konulan sonraki halkasını teşkil etmektedir. Hatta, Herat sahası tezkireleri adı verilen Câmî'nin *Baharistân*'ı, Devletşâh'ın *Devletşâh Tezkiresi* ve Nevâî'nin *Mecâlisü'n-nefâis*'inin etkisi Anadolu sahasındaki ilk tezkire yazarlarınca doğrudan ifade edilmiştir. İçlerinde ilk kez Sehî'nin ifade ettiği bu etki, özellikle tezkirelerin içerik düzenlemesi ile ilgili olsa da, aslında bununla birlikte türün dili üzerinde de gelenek çizgisi üzerinde takip edilebilir etki söz konusudur. Bunlar içerisinde şairlerin ve yazdıkları şiirlerin değerlendirilmeleri ile ilgili olarak kullanılan nitelemeye dayalı söz varlığı çok önemli bir yer tutar. Herat sahası tezkirelerinde bu amaçla kullanılan ve tezkire terminolojisinin çerçevesinin güçlü bir biçimde oluştuğunu gösteren örnekler bulunmaktadır. Büyük ölçüde konuşma dilinde yer almayan bu sözcüklerin Osmanlı Türkçesindeki varlığı, bu noktada, söz konusu dil ilişkisinin temelde yazı dili ile sınırlı olmasıyla açıklanabilir.

Şiir ve şair değerlendirmeleri için kullanılan Herat ekolü tezkirelerindeki söz varlığının büyük bir kısmı Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinde de görülmektedir. Buna örnek olarak; *renğın*, *rüşen*, *cevdet*, *tasarruf*, *puhte*, *çâlâk*

sözcükleri daha sonra *HB* ile Anadolu'ya taşınmıştır. Aynı şekilde, *bed degül, tizlik, bî-meze* sözcükleri *TŞ*'da; *şûh, şukûfte, derdmendâne, nev', rast* sözcükleri *MŞ*'da, *müessir, Türkâne* sözcükleri Kınalızâde'de ve *turfalık* sözcüğü de Gelibolulu Âlî'de ilk kez görülmektedir. *Baharistan*'daki ve *Devletşah Tezkiresi*'ndeki benzer söz varlığı da yine Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinde kendisine yer bulmuştur (Durmuş 2007: 92-3).⁷

Herat ve Anadolu tezkirelerinde şiir ve şair değerlendirmelerinde kullanılan tespit edilmiş söz varlığına baktığımızda şöyle bir tablo ile karşılaşmaktayız: Söz konusu sözcüklerin 82'si (%30) Farsça sıfat, 72'si (%26) Arapça sıfat, 48'i (%18) Arapça ad, 28'i (%10) Arapça+Farsça birleşik sıfat, 17'si (%6) Farsça+Arapça birleşik sıfat, 9'u (%3) Arapça zarf ve 7'si (%3) de Farsça zarftır. Bu sayısal veriler şiir ve şair değerlendirmeleri yoluyla Türkçeye çok sayıda Arapça ve Farsça sözcük taşındığını göstermektedir.

Tablo 9: Herat ve Anadolu Tezkirelerinde Şiir ve Şair Değerlendirmelerinde Kullanılan Tespit Edilmiş Söz Varlığının Dillere ve Sözcük Türlerine Göre Dağılımı



Merhûm hayli bülend-şân zarif-i zemân mâ-meleki mebzûl evzâ' u etvârî rindler içinde makbûl şâhid-perest 'işret-peyvest musâhib-nişîn ehl-i karîn ü 'işret-güzîn idi. (MŞ, 1045)

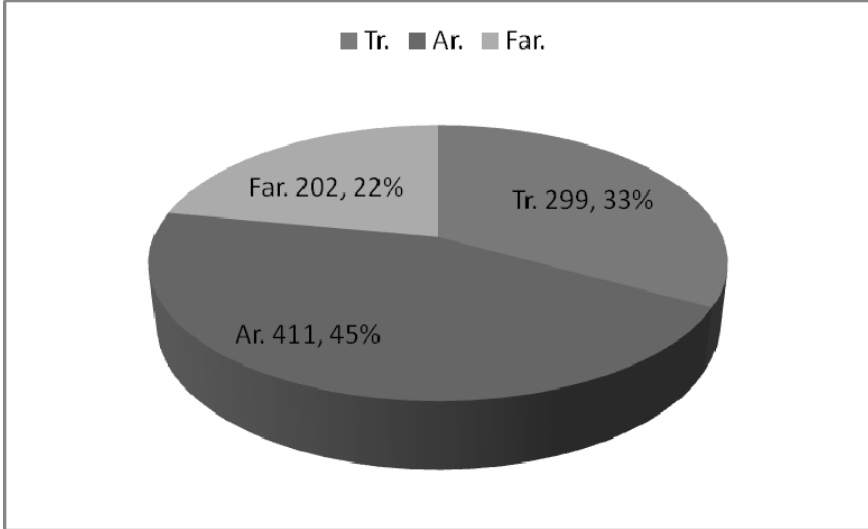
Tekrar sıfatlara dönersek, şair tezkirelerinde adlar ve eylemlerle birlikte en çok kullanılan sözcüklerin sıfatlar olduğunu söylenebilir. Bunu destekleyen bir veri olarak *KA*'nın biyografi bölümündeki sözcüklerin %31'inin sıfatlardan oluştuğunu örnek gösterilebilir. Bu sıfatların köken olarak dillere göre dağılımına bakıldığında %45'inin Arapça, %22'sinin Farsça ve %33'ünün de Türkçe olduğu görülmektedir.

Söz konusu metinden örnekleme yöntemiyle seçilen parçalardaki toplam 299 Türkçe sıfatın 265'i belirtme sıfatıdır. Şiir ve şair değerlendirmelerinde nitelici olarak tercih edilen nitelme sıfatlarına karşılık Türkçe sıfatların neredeyse yalnızca işaret ve belirsizlik sıfatları şeklinde, belirtme amaçlı kullanımı da göstermektedir ki, Türkçe sıfatlar, Arapça ve Farsça sıfatlar gibi sözlüksel değil, daha çok dilbilgisel işlev taşırlar ve bu nedenle de onlar kadar şair tezkirelerinin tür üslubunda önemli bir yer tutmamaktadırlar.

... bu eş'âr anun ebyâtındandır. (ST, 90)

... olup ol 'asrun zurefâsından geçinürdi. (TŞM, 130)

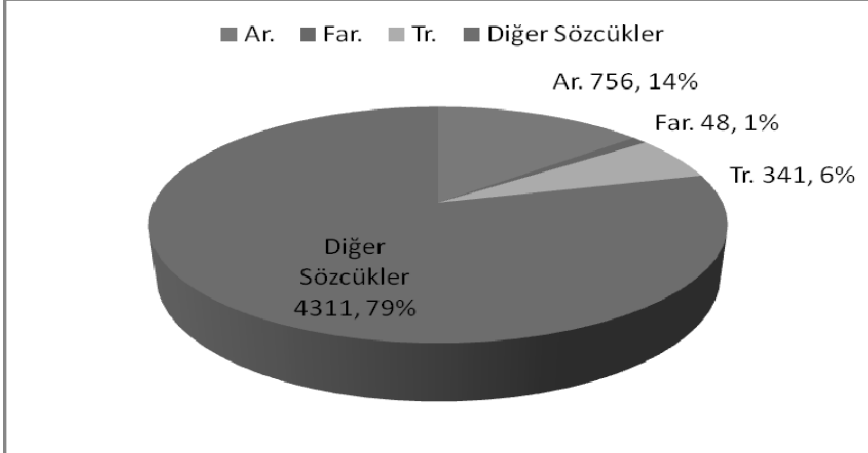
Tablo 10: KA'nın Biyografi Bölümündeki Sıfatların Dillere Göre Dağılımı



Eylemler

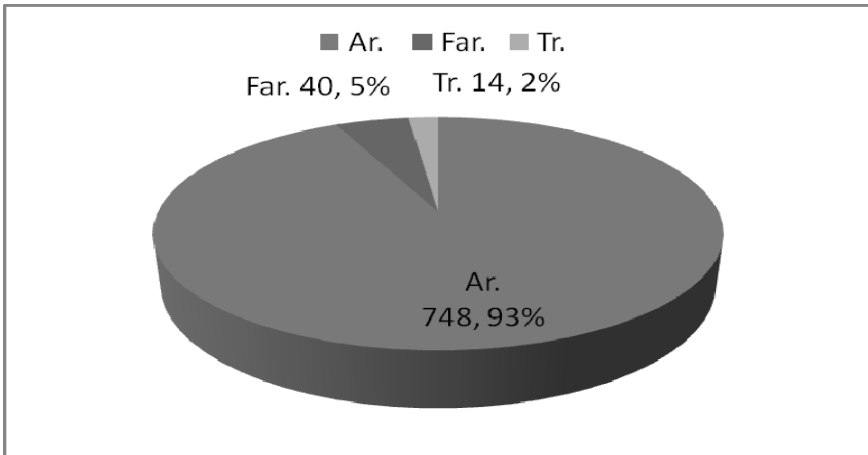
KA'nın biyografi bölümündeki sözcüklerin %21'i eylemdir. Burada toplam 5456 sözcüğün 1145'i, yani %21'i eylemdir. Bu sayılar ve oranlar, Arapça sözcükler için 756 / 3706 (%21); Farsça sözcükler için 48 / 778 (%6) ve Türkçe sözcükler için de 341 / 972 (%35) olarak ortaya çıkmaktadır (Durmuş 2007: 97).

Tablo 11: KA'daki Eylemlerin Ait Oldukları Dillere Göre Genel Söz Varlığı İçerisindeki Yerleri



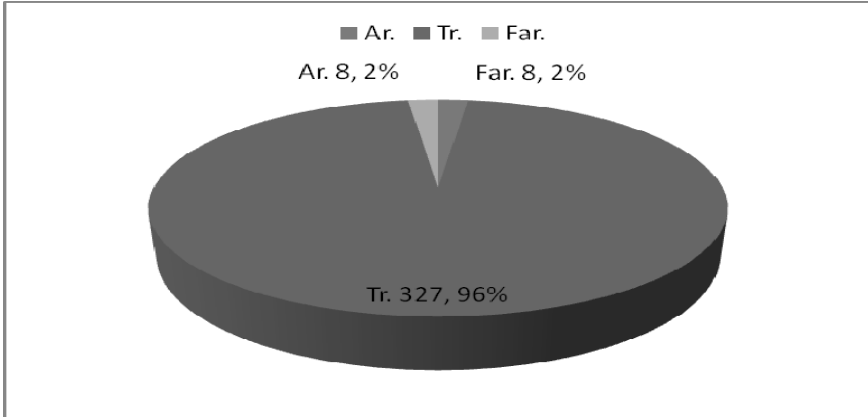
Bu %21'lik oranın da %15'i ad + yardımcı eylem yapısındaki birleşik eylemlerdir. Söz konusu birleşik eylemlerin özellikle Arapça ve sonra da Farsça ad kopyalamalarının bir aracı olarak nasıl kullanıldığını görmek mümkündür. Nitekim, sözcük kopyalama bakımından daha zayıf olan adların bu özelliğinin de örneği olmak üzere, toplam 5456 sözcüğün 802'si (%15'i) ad + yardımcı eylem yapısındadır. Bunların dillere göre dağılımı şöyledir:

Tablo 12: KA'daki 'Ad + Yardımcı Eylem' Birleşimindeki Eylemlerin Üç Dildeki Yeri



Aynı eserdeki eylemler içerisinde ad + yardımcı eylem yapısında olmayan %6'lık oranın tamamına yakını Türkçedir. Bunda da 'yapmak, olmak, etmek' gibi 'genelleştirilmiş eylemlerin' kopyalanmalarındaki zorluğun etkili olduğu görülür:

Tablo 13: KA'daki 'Ad + Yardımcı Eylem' Birleşiminde Olmayan Eylemlerin Üç Dildeki Yeri



Diğer taraftan Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinde yazarların, sözcük türü olarak belirtilen oranlardaki eylem tercihlerinin yanı sıra metinlerin içeriğine uygun olarak *eylemsel* üslubu besleyen tahkiyeli bir anlatımı da ortaya koyduklarını görmekteyiz. Söz konusu tahkiyeli üslubun oluşmasında "...şairlerin hayat hikayelerinin, 'eğitim sebebiyle veya başka sebeplerle bir yerden başka bir yere gitmek', "bir göreve başlamak veya bir görevden alınmak", "kayda değer bilgi olarak bir ürün ortaya koymak", "ölmek" gibi bir zaman düzlemi üzerindeki geçişlerini biyografik bilgi olarak aktarmada kullanılan eylem cümlelerinin ..." (Durmuş 2007: 99-100) önemli bir yeri vardır.

Mevlânâ'yı 'Âşık tezkire-i şu'arâsında yazmışdır ki Yıldırım Bâyezîd Han oğlu Sultân Mehmed Han ba'd ez vak'a-i Timur-ı Gürgân gâh Anatolıdâğı fitneler def'ine pûyân gâh Rûm illerindeki feterât izâlesi kaskına şitâbân olduğı iktizâ-yı 'unfuvân-ı şebâb ve istid'â-yı kesret-i zehâb ü iyâb ile bir maraz-ı hâ'ile mübtelâ olmuşlar. Tabîb-i hâzık tefakkudı esnâsında Şeyhî-i derdmendi bulmuşlar. Vaktâ ki nabz-ı latîfine el ve çeşm-i ma'lûli ile kârûresin görür. Cevher-i mizâc-ı şehriyârîye 'arız olan maraz ifrât-ı gam u gussadan hâsil olmuş bir marazdur ki çâresi nâ-gehân bir ferah-ı tâze ve sürûr-i bî-endâze ile mümkündür. Yoksa ahlât-ı kesife-i muhtelit vücûd-ı pür-cûdlarında mütemekkindür diyup ba'zı eşribe ve ma'âcîn tedârikine

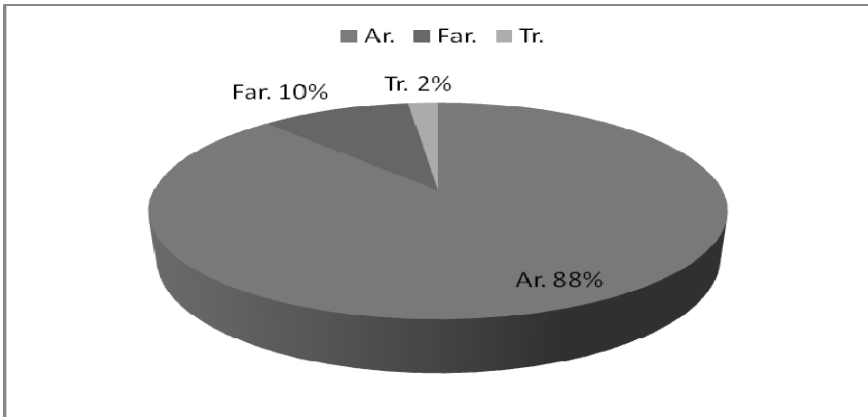
mübâşeret sadedinde iken ansızın cenâb-ı pâdişâhiye bir müferrih u dil-güşâ müjde haberleri gelür. Nice eyyâmdan berü feth u teshîri matlûb olan kal'a silk-i hükümete dâhil olduğu bildirülür. Fî nefsi'l-emr günden güne ol maraz zâ'il olup zât-ı latîf-i sehriyârîye 'âfiyet hâsıl olur. Ba'dehû ol pâdişâh-ı mülk-ârâ Şeyhînün hazâkatini begenür. Tabîb-i hâs idinüp sekiz bin akçe yazar Tokuzlu nâm karye arpalık tarîkıyla tîmâr virülür. Tîmâr-ı mezbûrun eski sâhibleri ki bu husûsda dürüşürler. Bir gün tîmârına giderken yolına inüp başına üşüp vücûdına darb üşürüp vuruşurlar. Ya'nî ki nâ-çâr bir kaç yerde mecrûh idüp cihât-ı sitteyi başına tar iderler (KA, 113-4).

Yukarıda belirttiğimiz hususları KA dışındaki klasik dönem tezkireleri ile destekleyerek sayısal verilerle açıklamak gerekirse; HB'teki ilk 650 cümleye baktığımızda 329'unun ad, 321'inin eylem cümlesi olduğunu görürüz. (Kılıç 1998:119). Benzer bir tabloyu TŞ ve MŞ'da da görmekteyiz. TŞ'da ilk 858 cümlelerin 406'sı (%47,31) ad cümlesi, 452'si (%52,68) eylem cümlesi (Alyılmaz 1988: 166); MŞ'da 1240 cümlelerin %50,2'si eylem, %49,8'i ad cümlesi (Börekçi 1988: 183)'dir. Tamamına yakını kurallı cümle yapısında kurulmuş cümlelerde yüklemi ad olanların da eylem yapısında kurulmuş olması, bu tahkiyeli anlatımı, dolayısıyla *eylemsel* üslubu besleyen bir başka unsurdur.

Zarflar

Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin klasik üslup özelliklerini taşıyan bir örnek olması dolayısıyla örnek olarak seçilen KA'daki söz varlığı içerisinde zarfların oranı %2'dir. Mevcut zarfların dillere göre dağılımına bakıldığında %88'inin Arapça, %10'unun Farsça ve %2'sinin Türkçe olduğu görülmektedir.

Tablo 14: KA'daki Zarfların Kökenleri Bakımından Üç Dildeki Durumu



Bu zarfların tamamına yakını, biyografisi sunulan şairin hayat hikayesinin veya şairle ilgili anlatılan bir anekdotun ortaya konulması amacıyla sıralanan bağımlı veya bağımsız cümleler arasında zaman zarfı olarak, bir başka ifade ile, cümleler arasında zaman çizgisi üzerinde birbiri ardınca sıralanan olaylara dayalı bilgileri anlamsal olarak bağlayan birer bağlama unsuru biçiminde kullanılmaktadır.

... ba'dehû Kâsım Baba'ya hizmet idüp sonra seyâhatle Kon-
ya'ya varup ... (TŞM, 275)

Edatlar

Dilbilgisel iki eşit parçayı bağlama görevinde kullanılan bağlaçların da edat kategorisi içerisinde kabul edildiği bu bölümde yer alan ilgili sözcük türünün örnekleri içerisinde özellikle bağlama edatları Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin türe has üslubu bakımından çok önemlidir. Yine KA'daki söz varlığı içerisinde edatların oranı %13'tür. Söz konusu edatların da %46'sı "ve, vü, u, ü" bağlama edatlarıdır. Dilbilgisel olarak paralel iki eşit unsurun yinelenmesi, Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin hatta klasik Osmanlı nesrinin en önemli üslup özelliklerinden biri olduğu için, bağlama edatları metinlerde bu tür örneklerle birlikte geniş kullanım alanı bulmuştur. Ayrıca, HB Mukaddimesindeki 637 sözcüğün 84'ü; TŞ Mukaddimesindeki 3735 sözcüğün 486'sı; MŞ Mukaddimesindeki 9310 sözcüğün 684'ü yine bu bağlama edatlarıdır. Oran olarak bakıldığında da, HB ve TŞ'daki örnekler metnin genelinde %13, MŞ'daki örnekler ise %7'dir (Kılıç-Yıldız 2004: 1831).

Bunlardan "ve, vü" bağlama edatları sözcük türü olarak adlar, sıfatlar, zarflar, eylemsiler; cümle ögesi olarak nesnelere, yer tamlayıcıları, zarf tümleçleri, yüklemeler arasında ve sıkça kullanılmaktadır. Kimi zaman da, ortak bir yardımcı eyleme bağlanan adlar ile ortak bir yüklemleştiriciye bağlı sözcükler arasında kullanılmaktadır.

Evâ'il-i hâlinde tahsîl-i ma'rîfet ve tekmîl-i fenn-i kitâbet edip
... (TS, 355)

Ol zemânda kendü mülk-i hüsnün ferîdi ve Emrî Çelebi anun
hevâdâr u pür-ümmîdi idi. (MŞ, 368)

... bu beyt dahî çarh-ı şu'bede-sâz ve gerdûn-ı lu'bet-bâz bu çadır-ı
nilgûn ve hayme-i bî-sütûn u ser-nigûndan her an.... (TŞ, 250)

Arapça kökenli bağlama edatı olan 've', Arapçada *üstün* okunurken Farsçada *üstün* ile birlikte *ötrelî* de okunmaktadır (Levend 1949: 45-6). Türkçede de 've, vü, ü' şeklinde bir çeşitliliğin bulunması, bu noktada Türkçenin Fars

geleneğini sürdürdüğünü göstermektedir. Kendisinden önce yüklemleştirci unsur varsa cümle başında da kullanılabilen ‘ve’lere karşılık, “vü” ile “ü” yapıları, cümle içerisinde kullanılmaktadır.

“u / ü” bağlama edatı, daha çok sözcük düzeyindeki unsurlar arasında yineleme yaparken kullanılmaktadır. Bu sebeple kullanım alanı “vü”, özellikle de “ve” kadar geniş değildir. Bu bağlama edatı, tezkireciler tarafından çoğunlukla adlar ve sıfatlar arasında yineleme sağlamak üzere tercih edilmektedir. Söz konusu edat, sözcükleri ortak dilbilgisel öğelere bağlayacak şekilde kullanılabilirdiği gibi, kimi örneklerde yakın anlamlı sözcüklerin yinelenmesinde de kullanılmaktadır.

Bunların yanı sıra, metinlerde örnekleri görülen ve ortak özelliği, yine *seci* oluşturmak amacıyla özellikle yinelenen sözdizimsel parçaları bağlamak olan başka edatlar vardır. Bu edatlar, fıkra adı verilen sözdizimsel parçalar arasında bir bağlama unsuru veya fıkraları birbirinden ayıran yapılardır. Her iki durumda da fıkrayı oluşturan sözdizimsel parçalar arasında çeşitli anlamsal işlevlere dayalı ilişki bulunmaktadır. Bu edatlar, metinlerde yinelemenin en önemli üslup araçlarından biri olarak kullanılmaktadır. Tezkirelerin en göze çarpan özelliklerinden biri olarak bu edatların bir kısmı ile söz konusu yineleme araçları vasıtasıyla sıralanan ve uzayan cümlelerin oluşturulduğu unutulmamalıdır.

Diğer taraftan, yukarıda belirtilen bağlama edatlarının dışındaki ve yine çoğu paralel sözdizimsel yapıları birbirine bağlayan “yâ’ni (ki), hattâ, feammâ, vaktâ ki, lâkin, elhak, ve illâ vb.” edatlar da yineleme aracı olarak kullanılmaktadır.

Eğerçi ki her dilden ebyât u eş’ârı vardır.

Feammâ ihtirâ-ı hâsı olan lisânındaki ebyâtı ... (KA, 325)

Sonuç

Bu çalışma, her şeyden önce, bir yazı dili hakkında muğlâk olan ve muğlâklığın ardından kaçınılmaz olarak gelen çok genel hükümler yerine, artık daha sınırlı konular üzerine yoğunlaşmanın önemi üzerine kaleme alınmıştır. Nitekim çalışmada, Arapça ve Farsça kökenli söz varlığının Türkçeye taşınması sürecinde yoğun etkisinden bahsedilebilecek “tezkire türüne has” tipik kullanımların bulunduğu, ilgili başlıklar altında sayısal verilerle desteklenerek ortaya konmaya çalışılmıştır.

Dil ilişkileri çerçevesinde değerlendirildiğinde Arap ve Fars yazı dillerinden, ele alınan dönemin Türk yazı diline sözcük düzeyinde yapılan kopyalamalar;

söz konusu ilişkinin, temel olarak yazı dili üzerinden geliştirilen bir ilişki olduğu gözetildiği takdirde daha sağlıklı açıklanabilir.

Özellikle *seci*, *aliterasyon*, *asonans*, *iştikak*, *tezat*, *tenasüp* gibi *yinelemeye* dayalı sanatların şair tezkirelerindeki yoğun kullanımları bu amaç doğrultusunda kullanılan (ve özellikle de başka dillerden kopyalanan) sözcüklerin sayısını iki katına çıkarmaktadır.

Türe ve birçok yönüyle de dönemin yazı dili geleneğine has olarak görülen söz varlığına dair özellikleri incelediğimizde ortaya çıkan ve yukarıda belirttiklerimize ek teşkil eden bazı kullanımları şöyle ifade edebiliriz:

Şair tezkirelerinin söz varlığı içerisinde Türkçe olarak yalnızca eylemlerin güçlü sayılabilecek bir kullanım özelliği taşıdığı ifade edilebilir. Söz konusu metinlerdeki asıl eylemlerin tamamına yakını Türkçe iken, “etmek, olmak, yapmak” gibi genelleştirilmiş anlamlarıyla yardımcı eylemler, çalışmada oranları belirtilen miktarlarda Arapça ve Farsça sözcüğün yüklem durumunda kullanılmasını sağlayarak metinlerdeki Türkçe eylemlerin güçlü kullanım özelliklerini pekiştirmektedir. Klasik Osmanlı nesri için genel anlamda ortaya konulan bu çeşit hükümlerin, çalışmada tezkire türünden hareketle ve sayısal verilerle desteklenmesi söz konusu olmaktadır.

Şiir ve şair değerlendirmelerinde dilbilgisel düzeyde tabii olarak sıfat kullanımları ön plana çıkmaktadır. Bu sıfatlar içerisinde Türkçe olanların oranı Arapça olanlardan daha az ancak Farsça olanlardan da daha fazladır. Türkçe sıfatların tamamına yakını dilbilgisel işlevi daha güçlü olan işaret ve belirsizlik gibi belirtme sıfatları iken, Arapça ve Farsça olanların da tamamına yakını sözlüksel işlevi daha güçlü olan niteleme sıfatlarıdır. Yine bu durum göstermektedir ki, Arapça ve Farsça sıfatlar, Türkçe olanlara nazaran Türkçe şair tezkirelerinin tür üslubunda daha belirleyici bir özelliğe sahiptir.

Ayrıca, şiir ve şair değerlendirmeleri gibi türe has sözcük kullanımları göstermektedir ki, yüzyılların ve ortak kültür coğrafyasının belirlediği geleneksel nitelendirmeler ve bu şekilde terimleşme özelliği gösteren sözcükler bulunmaktadır. Ancak, bu sözcüklerin de tamamına yakını Arapça, Farsça sözcüklerdir. Bütün bunlar da, söz konusu dillerden Türkçeye tarihi süreci takip edilebilir sözcük kopyalamaları hakkında bilgi edinme olanağı sunmaktadır.

Bir yazı dili geleneğinin bütününe dair dil ve üslup incelemesi yapabilmek mümkün değildir. İnceleme alanı sınırlandırılarak ayrıntılı çalışmalar yapılabilir. Bu türden çalışmalara uygun sınırlandırmalardan birisi, türlere göre yapılacak sınırlandırmalardır.

Açıklamalar

1. Gelibolulu Mustafa Âlî'nin en bilinen eseri *Kühû'l-âhbâr*'dır. Bu eser genel bir tarih kitabıdır. Mukaddime dışında 4 bölümden oluşur. Birinci bölümde başlangıcından Hz. Adem'in yaratılışına kadar geçen zaman ve varlıkların yaratılışı anlatılır. İkinci bölümde Hz. Adem'den başlayarak peygamberler ile Araplar ırkı ve Hz. Muhammed, Arap şeyhleri, bilginleri vs. anlatılır. Üçüncü bölümde Türkler anlatılırken; dördüncü bölümde başlangıcından 1599 yılına kadar geçen zaman içerisinde Padişahların dönemlerine göre sıralanmış ve onların dönemleri ile sınırlandırılmış olaylar anlatılır. Özellikle bu son bölümde her bir Padişahın döneminde yaşamış şeyhlerin, bilginlerin, şairlerin biyografilerine de yer verilmiştir. Bu eser, müstakil bir şair tezkiresinde yer alan mukaddime bölümüne sahip olmamakla birlikte, biyografi bölümlerinin tertibi, sunulan bilginin sırası ve içeriği, biyografi bölümlerindeki dilin biçimsel ve anlamsal özellikleri bakımından, Türk-İslam yazı geleneği ve tabii ki klasik Osmanlı nesir türü örnekleri için tipik kabul edilebilir.
2. Tezkire, tezkire örnekleri, çeşitli yönleri ile tezkire konuları hakkında bilgi için bk. Robinson 1964 ve 1965; İsen 2002; Tolasa 2002; Kılıç 1998; Çapan 1993; Kılıç – Yıldız 2004; Çetindağ 2001.
3. Osmanlı sahası Türkçe şair tezkirelerinin estetik araçlarının başında seci gelmektedir. Aliterasyon, iştikak, tenasüp vb. daha başka pek çok söz ve anlam sanatı bu yazı dilinin estetik araçları arasındadır. Türün klasik örneklerine bakıldığında bu estetik araçların kullanılması konusunda geleneğin ortaya çıkardığı, baskın yönlendirmeye bağlı tercihler söz konusudur denilebilir.
4. Kopyalama, geleneksel ilişki dilbilimi alanında ödünçleme, transfer, interferenz gibi terimlerin yerine önerilen bir terimdir. Kopyalama, verici dile ait hiçbir yapının elinden alınamaz olduğu, alıcı dilin verici dildekiyle aynı olabilecek yapıyı almayacağı hükmünden hareketle ödünçleme teriminin; 'taciz etme, tecavüz' anlamlarına gelmesi ve dolayısıyla içerdiği olumsuz çağrışımlar yüzünden interferenz teriminin yerine önerilmiştir (Johanson 2007: 28-9).
5. Verici dil, sosyal açıdan baskın olan; alıcı dil de sosyal açıdan zayıf olan diller için kullanılmaktadır (Johanson 2007). Burada, sosyal açıdan baskınlık ve zayıflık, belirli sosyal şartların yanı sıra dilsel çekicilik, dayanıklılık vs. çerçevesinde ele alınmaktadır.
6. Nitekim Johanson, Türkçenin, ilişkileri temel olarak yazı dili üzerinden geliştiği için Arap ve Fars yazı dillerinden kopyaladığı yapıların sözcük düzeyinde (ve de sözdizimsel) olduğunu, bunlara karşılık belirtilen dillerden ses düzeyinde bir kopyalamanın olmadığı hükmünü ortaya koyar (Johanson 2007: 33).
7. Konu ve çalışmada istatistik bilgi için kullanılan tespit edilmiş şiir ve şair değerlendirmeleri terminolojisi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Çetindağ (2001: 671-93).

KISALTMALAR

- NA : İsmâil Belîğ, *Nuhbetü'l-âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*
TŞM : Esrar Dede, *Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*
HB : Sehî Bey, *Heşt Bihişt*
KA : Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-ahbâr*
MŞ : Âşık Çelebî, *Meşâirü's-suâra*
RŞ : Riyâzî Mehmed Efendi, *Riyâzü's-suara*
TS : Mustafa Safâyî Efendi, *Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâidil-Eşâr*
TŞ : Lâtîfî, *Tezkiretü's-suârâ ve Tabsiratü'n-nüzemâ*

Kaynaklar

- Abdulkadiroğlu, Abdulkerim (1999). *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-âsâr Li-Zeyl-i Zübdetü'l-eş'âr*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Alıylmaz, Cengiz (1988). *Latîfî Tezkiresinin Sentaks Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Açıkgöz, Namık (1982). *Riyâzü's-suara*, Riyâzî Mehmed Efendi (Metin-Dizin). Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Börekçi, Muhsine (1988). *Aşık Çelebi Tezkiresi'nin Sentaks Bakımından İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Canım, Rıdvan (2000). *Lâtîfî, Tezkiretü's-suârâ ve Tabsiratü'n-nüzemâ*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Çapan, Pervin (1993). *18. yy Tezkirelerinde Edebiyat Araştırma ve Tenkidi*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- (2005). *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî (Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâidil-Eşâr) İnceleme-Metin-İndeks*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- Çetindağ, Yusuf (2001). *Alî Şîr Nevâî'nin Batı Türkçesi Divan Edebiyatına Tesiri (XVI. Yüzyıl Sonuna Kadar)*. Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Durmuş, Mustafa (2007). *Osmanlı Sahası Türkçe Şair Tezkirelerinin Üslup Özellikleri*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Genç, İlhan (2000). *Esrâr Dede Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- İpekten, Haluk vd.(Haz.) (1999). *Sehî Beg, Heşt Bihişt*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay (Baskıda).
- İsen, Mustafa (Haz.) (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yay.
- İsen, Mustafa vd. (2002). *Şair Tezkireleri*. Ankara: Grafiker Yay.
- Johanson, Lars (2007). *Türkçe Dil İlişkilerinde Yapısal Etkenler*. Çev. Nurettin Demir. Ankara: TDK Yay.

- Kılıç, Filiz (1998). *XVII. Yüzyıl Tezkirelerinde Şair ve Eser Üzerine Değerlendirmeler*. Ankara: Akçağ Yay.
- (2010). *Âşık Çelebi Meşâirü'ş-Şu'arâ İnceleme-Metin*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.
- Kılıç, Filiz ve Ayşe Yıldız (2004). "Sehî, Lâtîfî ve Âşık Çelebi Tezkirelerinden Hareketle XVI. yy. Tezkirelerinde Bazı Üslûp Özellikleri". *Türk Dili Kurultayı Bildirileri*. Ankara: TDK Yay. 1821-1854.
- Kılıç, Murat (1998). *Sehi Tezkiresi Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.
- Levend, Ağah Sırrı (1949). *Türk Dilinin Gelişme ve Sadeleşme Evreleri*. Ankara: TTK Yay.
- Robinson, James Stevart (1964). "The Tezkere Genre in Islam" *Journal of Near Eastern Studies* 22 (1): 57-65.
- (1965). "The Ottoman Biographies of Poets", *Journal of Near Eastern Studies* 24 (1-2): 57-74.
- Tarıkdaroğlu, Abdurrahman (1988). *Kınalızâde Hasan Çelebi'nin Tezkiretü'ş-Şu'ara'sı Üzerinde Bir Sentaks Çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Tolasa, Harun (2002). *16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi*, Ankara: Akçağ Yay.

On The Vacobulary of Turkish Tazkiras in Ottoman Prose

Mustafa Durmuş*

Abstract: Son Our knowledge of the vocabulary of the Ottoman tazkira (poet biographies), which are considered the products of the intellectuals of society in terms of their topics, writers and readers, is limited to highly general statements. The aim of this article is to explore the role of Turkish, Arabic and Persian in these texts, which are originally written in Turkish. In the article it is argued that the vocabulary of Arabic and Persian has a determining role in the generic style of the tazkira.

Key Words: Tazkira (poet biographies), classical Ottoman prose, vocabulary of the Ottoman tazkira (poet biographies).

* TOBB University of Economics and Technology / ANKARA
mdurmus@etu.edu.tr

Словарный запас биографических произведений турецких поэтов османского периода

Мустафа Дурмуш*

Резюме: Среди примеров классической прозы Османского периода сведения о словарном запасе биографических трудов, считающихся произведением интеллектуальной прослойки общества с точки зрения содержания, написания и читаемости, содержат очень общие положения. Целью данной статьи является выявление форм использования турецкого, арабского и персидского языков в биографических произведениях, написанных на турецком языке, в рамках исследования письменного турецкого языка. Как указано в соответствующих разделах, словарный запас арабского и персидского языков в биографических произведениях играет определяющую роль в стиле жанра.

Ключевые слова: биографии поэтов, классическая османская проза, словарный запас биографических произведений поэтов.

* университет экономики и технологии ТООБ / АНКАРА
mdurmus@etu.edu.tr